

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі! Францішак БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

№ 41(51) • 27 лістапада — 3 снежня 1991 г. • Штотыднёвік Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны
Кошт 10 кап. (па падпісцы — 5 кап.)

Поступ тыдня

ПАДПІСАННЕ САЮЗНАГА ДАГАВОРА, ЯК ЧАКАЛАСЯ, 25 ЛІСТАПАДА НЕ АДБЫЛОСЯ. ЯГО ПРАЕКТ НАМЕЧАНА АПУБЛІКАВАЦЬ І АБМЕРКАВАЦЬ У ВЯРХОЎНЫХ САВЕТАХ РЭСПУБЛІК І САЮЗА.

РАБОТУ СЁМАЙ СЕСІІ БЕЛАРУСКАГА ПАРЛАМЕНТА ВЫРАШАНА ПРАДОЎЖЫЦЬ 10 СНЕЖНЯ І ЗАКОНЧЫЦЬ ПРАЗ ДВА ДНІ.

ЯШЧЭ З АДНОЙ заявай за апошнія дні выступіла апазіцыя БНФ у беларускім парламенце. Крыху раней аналагічны дакумент падпісалі 73 дэпутаты гэтага ж парламента — яны стварылі фракцыю «За дэмакратыю і сацыяльны прагрэс». У сваю чаргу аб намечанай праграме дзеяння заявіў Савет Міністраў рэспублікі. Як бачна, супрацьстаянне ў вышэйшых органах улады Беларусі абвастраецца. Невядома толькі, ці дапаможа гэта змякчэнню крызісу ў эканоміцы, ад якога больш усяго пакутуюць людзі.

У МЕНСК ПРЫБЫЛА ДЭЛЕГАЦЫЯ ЕЎРАПАРЛАМЕНТА.

ПРЫНЯТЫ ЗАКОН «АБ АДУКАЦЫІ Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ». СПЕЦЫЯЛЬНАЙ ПАСТАНОВАЙ ГЭТЫ ЗАКОН УВОДЗІЦЦА Ў ДЗЕЯННЕ З МОМАНТУ ЯГО ПРЫНЯЦЦЯ.

ПАДПІСАНА ЭКАНАМІЧНАЕ ПАГАДНЕННЕ ПАМІЖ БЕЛАРУССЮ І КАЗАХСТАНАМ.

САЎМІН РЭСПУБЛІКІ ПАСТАНАВІЎ: ЗАБЯСПЕЧЫЦЬ ПРОДАЖ УСІХ ТАВАРАЎ ТОЛЬКІ ЖЫХАРАМ БЕЛАРУСІ. Незразумела аднак, чаму беларускія пакупнікі, маючы на руках усе дакументы, не могуць набыць неабходныя тавары, як і тыя, хто сюды выпадкова завітаў.

УРАЧЫ ХУТКАЙ дапамогі Менска папярэдзілі аб магчымасці забастоўкі 1 снежня.

Да 100-годдзя з дня нараджэння Максіма БАГДАНОВІЧА

Свята Максіма ў старажытнай Гародні. Стар. 2. ▶

Рэспубліка коціцца ў бездань

У беларускай прэсе надрукаваны зварот Сойма БНФ да народа Беларусі. У ім аналізуецца складаная палітычная абстаноўка ў рэспубліцы, прапануюцца шляхі выхаду з крызісу. У прыватнасці, адзначаецца, што колішняя залежнасць Беларусі ад Савецкай імперыі «на вачах ператвараецца ў залежнасць ад Расіі». Вялікія яе выгоды і эканамічны патэнцыял не выкарыстоўваюцца, рэспубліка «копіцца ў бездань эканамічнага краху». Адказнасць за гэта цалкам ускладаецца на кіраўніцтва Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў Беларусі, які называецца «ЦК КПБ у новым абліччы».

Паколькі ўрад сам не падасць у адстаўку, рэспубліканскі парламент не заявіць аб самароспуску, БНФ прапануе законны шлях замены скампраметаванай улады — рэферэндум, закон аб якім уступае ў сілу ў наступным годзе. Лічыцца мэтазгодным паставіць пытанні аб датэрміновым роспуску Вярхоўнага Савета, адстаўцы Саўміна, нацыяналізацыі маёмасці КПСС — КПБ. Якія канкрэтныя вынікі могуць даць гэтыя меры — роспуск, адстаўка, нацыяналізацыя — у звароце не тлумачыцца.

Вітаем юных чытачоў!

У адным з папярэдніх нумароў «Наша слова» паведамляла пра ініцыятыву Таварыства беларускай мовы Савецкага раёна г. Менска, якое стала фундатарам віктарыны «Піянера Беларусі» — «Зоркі Белай Русі». Ужо падведзены яе вынікі. Газета атрымала 430 лістоў і бандэроляў з адказамі, малюнкамі і вершамі.

Пераможцаў узнагародзілі гадавой падпіскай на перыядычныя выданні: «Піянер Беларусі», «Дзеці і мы», «Бярозка».

Таня Слінко з Баранавіч і Алёна Аколава з Дуброўна, Марыя Драўніцкая з Мядзельскага раёна і Максім Шахрай з Менска, іншыя вучні сталі сябрамі газеты Рэспубліканскага Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны «Наша слова». Мы спадзяёмся, што школьнікі будуць не толькі актыўнымі чытачамі «Нашага слова», але і актыўнымі змагарамі за сцвярджэнне роднай мовы, за пашырэнне яе ўжытку.

«Піянер Беларусі» гатовы запрасіць дзетвару да ўдзелу ў новых конкурсах, а Таварыства беларускай мовы Савецкага раёна — падтрымаць ініцыятыву газеты грашыма.

А.К.

Рэха

Феномен Пілсудскага

У прэсе прамільгнула паведамленне карэспандэнта БЕЛТА, якое сапраўды можна лічыць сенсацыйным. Аказваецца, вядомы польскі дзяржаўны дзеяч Юзаф Пілсудскі згодна з нядаўна знойдзенымі архіўнымі дакументамі з'яўляўся па нацыянальнаму паходжанню беларусам. Прычым у адрозненне ад даволі значнай часткі беларускай шляхты канца XIX — пачатку XX стагоддзяў ён гэтага не хаваў, ва ўсякім разе ў маладыя гады. Больш таго, нават стаўшы на чале польскага ўрада, ён нярэдка выступаў перад аўдыторыяй на добрай беларускай мове, што, акрамя іншых захадаў, таксама дазволіла яму схіліць на свой бок большую частку беларускай інтэлігенцыі.

Такім быў пачатак. Далейшыя падзеі, аднак, перакрэслілі ўсе беларускія спадзяванні на добрае. Гаротная Беларусь, колькі яна дала суседзям сваіх таленавітых сыноў, якія потым аддзячылі Айчыну тым, што садзейнічалі яе асіміляцыі чужынцамі! Мала суцешнага, што гэта агульная якасць амаль усіх тых, хто па нейкіх прычынах самахоць пераходзіў у іншы народ.

Л. М.

Да светлай даты

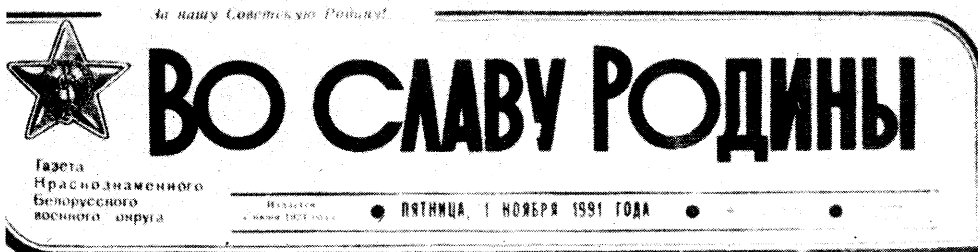
Хутка споўніцца 100 гадоў з дня нараджэння нашага славутага песняра Максіма Багдановіча. Беларусь ужо святкуе гэты юбілей. Не стаяць убаку і беларусы замежжа. У прыватнасці, вБеларускі Інстытут Навукі і Мастацтва ў Нью-Йорку пад кіраўніцтвам Вітаўта Кіпеля выдаў прыгожую паштоўку з выявай Максіма. Уверсе друкуюцца радкі з «Пагоні»:

Біце ў сэрцы іх — біце мячамі,
Не давайце чужынцамі быць!

Ніжэй гэтая ж страфа паўтараецца ў перакладзе на англійскую мову. На другім баку паштоўкі на беларускай і англійскай мовах напісана: «Да 100-годдзя ад нараджэння беларускага паэта Максіма Багдановіча (1891—1917)». Адначасова выйшаў тут і вялікі каляровы плакат з падобным адлюстраваннем.

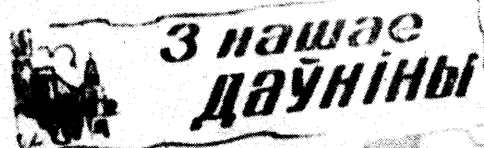
С. ЧЫГРЫН.

«ПАХОДНЮ» ЗАПАЛІЛІ ВАЙСКОЎЦЫ

Гутарку нашага карэспандэнта з падпалкоўнікам Святаславам Асіноўскім чытайце на 2 стар.

Выбранецкая інфармацыйная служба паведамляе

2 лістапада ў прадстаўніцтве Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь у Маскве прайшло святкаванне Дзядоў. Арганізацыю і правядзенне ўзялі на сябе маскоўская суполка БНФ «Адраджэнне» і Таварыства беларускай культуры імя Францішка Скарыны (ТБК). У святкаванні бралі ўдзел каля 50 беларусаў, якія жывуць у Маскве. Прысутныя ўшанавалі памяць Кастуся Каліноўскага, Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы і іншых вялікіх сыноў зямлі беларускай. Пасля адбыўся малебен за ўсіх загінуўшых беларусаў. Яго вёў Генадзь Прыбытка — старшыня уніяцкай «дзесяткі».

Як паведаміў намеснік старшыні ТБК спадар Генадзь Лех, арганізатары звярталіся ў дзесяць праваслаўных храмаў у Маскве, каб правесці набажэнства ў гонар вядомых беларусаў. Ды толькі ў адной царкве далі на гэта згоду, але паставілі свае ўмовы: набажэнства праводзіць а 7 гадзіне раніцы, а замест імёнаў Кастусь Каліноўскі і Янка Купала павінна гучаць «Канстанцін» і «Іван». У астатніх цэрквах увогуле адмовіліся мець справу з сябрамі ТБК. «Такое стаўленне да беларусаў у Маскве з'явілася для нас нечаканым»,— адзначыў спадар Лех.

* * *

10 лістапада ў сярэдняй школе № 12 горада Караляўца (Кёнігсберг) намеснік старшыні БНФ спадар Юрый Хадыка прачытаў лекцыю на тэму «Уніяцкае мастацтва». З цікавасцю праслухалі лекцыю не толькі дарослыя, але і дзеці. Пасля спадар Хадыка расказаў пра падзеі на Бацькаўшчыне і адказаў на шматлікія пытанні.

* * *

Хаўрус беларускамоўных студэнтаў пры БДУ запрашае ўсіх жадаючых патраціць свой вольны час на клуб самадзейнай песні. Збор — кожную сераду у 210 пакоі галоўнага корпуса універсітэта а 19-й гадзіне.

* * *

31 кастрычніка на філалагічным факультэце БДУ адбылася прэзентацыя газеты «Наша Ніва». Вечарыну адкрыў і вёў Адам Глобус. Бралі ўдзел супрацоўнікі газеты — Алег Мінкін, Ігар Бабкоў і аўтар чацвёртага нумара «НН» Анатоль Сыс. Яны прачыталі свае творы і расказалі пра дзейнасць беларускіх асяродкаў у Віленскім краі. Выступы перамяжоўваліся песнямі ў выкананні Алеся і Касі Камоцкіх. Пасля прэзентацыі адбыўся канцэрт бардаўскай песні, у якім бралі ўдзел Андрэй Мельнікаў, Вольга Акуліч, Валерый Пазнякевіч і іншыя. Прэзентацыя была наладжана Хаўрусам беларускіх студэнтаў БДУ.

* * *

3 лістапада сябры маладзёжнай арганізацыі «Выбранецкія шыхты» адзначылі Дзяды ў вёсцы Плябань Маладзечанскага раёна, дзе ў 1864 годзе былі забітыя ўдзельнікі паўстання К. Каліноўскага і патаемна адпетыя ў мясцовым касцёле. На месцы іх пахавання на вясковых могілках «Талакою» быў усталяваны камень. Выбранцы ўсклалі да яго белыя кветкі і запалілі свечкі.

Крыху раней выбранцы правялі сустрэчу з моладдзю Брэсцкага педагагічнага інстытута. Госці з Менска расказалі пра сваю дзейнасць, паказалі відэасюжэты пра слуцкую вандроўку і вячоркі, якія ўжо рэгулярна ладзяцца ў Менску, адказалі на пытанні. Вынікам сустрэчы з'явілася жаданне прысутных стварыць філію «Выбранецкіх шыхтоў» у Брэсце.

* * *

У Лідзе маладзёжная суполка «Рунь» узнавіла на будынку былой школы піяраў (цяпер гэта абсерваторыя) мемарыяльную дошку ў гонар Тэадора Нарбута — удзельніка паўстання К. Каліноўскага. Старая дошка была знішчана падчас рэстаўрацыі будынка.

* * *

Маладзёжная арганізацыя «Выбранецкія шыхты» прапануе запісы беларускай музыкі: рок, поп, барды, фальклор, класіка. Кошт паслугі залежыць ад якасці запісу, тэрміну і складанасці заказу (напрыклад, зборка фанаграм). Выконваюцца заказы як на касетах кліентаў, так і арганізацыі (кошт касеты ў залежнасці ад якасці вырабу ад 21 да 45 рублёў).

Атрымаць даведку і замовіць запісы можна па тэлефоне: 77-18-17 (21—23, Сяржук); пісьмова: 220064, Менск, вул. Казінца, д. 114, к. 1, кв. 3, Сяржуку Альшэўскаму.

Падрыхтавалі Вольга МІХАЙЛІК і Андрусь ВАШКЕВІЧ.

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

СВЯТА МАКСІМА Ў СТАРАЖЫТНАЙ ГАРОДНІ

КАЛЯНДАРНЫ МАРШРУТ святкаванняў паэтавых юбілеяў традыцыйны — гэта Ялта, Ніжні Ноўгарад, Яраслаўль, Кіеў, Львоў, Вільня, а на Беларусі — Менск, Ракуцёўшчына, Гародня. Сёлета да яго далучана яшчэ адна мясцінка — Вяззе, што пад Асіповічамі, дзе калісь малы хлопчык Максімка гасцяваў з маці і братамі ў роднай цёткі Сцепаніды Апанасаўны Секержыцкай. Спланаваныя юбілейным аргкамітэтам шматдзённыя мерапрыемствы, што праходзілі пры ўдзеле міністраў, пісьменнікаў, дзеячаў мастацтва і культуры, падрабязна асвятляліся ў рэспубліканскім друку. Пра адно самадзейнае свята, арганізаванае саматужнікамі са Згуртавання беларусаў свету, расказаў нядаўна Яўген Лецка ў нататках «Слаўны пераход альбо вандроўка па рускіх рэках да беларуса Максіма» (ЛіМ, № 46).

Выступленне фальклорнага тэатра «Госціца» на сцэне тэатра лялек.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

І вось яшчэ адна святочная падзея, прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча,— Дні Беларускага фонду культуры (11—13 лістапада) у Гародні,— горадзе, дзе пражыў будучы паэт з чэрвеня 1892 па канец 1896 года і дзе яго напаткала непапраўнае гора — смерць любімай мамы Марыі Апанасаўны.

Дні фонду вялі намеснікі старшыні БНФ Валерый Скварцоў і Алёна Багданава. Пры іх непасрэдным удзеле адбываліся прэзентацыя творчых калектываў, адкрываліся мастацкія выставы, адбываліся сустрэчы з моладдзю, праходзілі экскурсіі па горадзе, у гісторыка-археалагічны музей, у музей М. Багдановіча, на могілкі, дзе адбылося ўскладанне кветак на магілу маці паэта. Такім чынам, дзякуючы гэтым добрым людзям і іх памочнікам — актывістам Гродзенскага фонду культуры, свята ўдалося, і падзея гэта закранула не адно чалавечае сэрца. Яна паслужыла нашаму адраджэнню, абуджэнню нацыянальнай свядомасці.

Першым днём адбыліся ў тэатры лялек выступленні фальклорнага тэатра Белдзяржтэлерадыё «Госціца» (мастацкі кіраўнік хормайстар Ларыса Сімаковіч, рэжысёр Людміла Новік) і маленькага тэатра Таварыства беларускай мовы (мастацкі кіраўнік і чытальнік Мікола Казачонак, выканаўца песень па словы Багдановіча Ігар Сігаў), — у гэты ж час у фае тэатра была разгорнута выстава-кірмаш твораў народных мастакоў: кераміка, вырабы з саломкі, тканыя стужкі і паясы, іншыя рэчы. У другой палове дня адбылося адкрыццё выставы твораў жывапісу, прысвечаных Максіму. Іх аўтары — М. Басалыга, А. Кашкурэвіч, В. Маркавец, У. Уродніч, Л. Шчамялёў, М. Цудзік, А. Тарановіч, В. Свентахоўская, А. Панцюк. Наведвальнікі агледзелі экспанаты, пагаварылі з мастакамі. У дар музею Багдановіча мастачка Лапіцкая перадала сваю працу — партрэт паэта.

12 лістапада Дні фонду разгарнуліся па садках, школах і прадпрыемствах горада і Гродзеншчыны. Адбыліся паказ беларускіх мультфільмаў (рэжысёр-мультыплікатар Віктар Доўнар), спектаклі батлеечнага тэатра, створанага пры музеі Максіма Багдановіча ў Менску (рэжысёр і мастацкі кіраўнік С. Вітушка), выступленні фальклорнай групы «Літвіны» (мастацкі кіраўнік Уладзімір Бербераў, удзельнікі — супрацоўнікі Заслаўскага запаведніка і студэнты тэатральна-мастацкага інстытута і БДУ).

Хвалюючай падзеяй сталі выступленні фальклорнага тэатра «Госціца». І таму, што яго артысты — дзеці, і таму, што тэатр гэты ўнікальны, аналагаў яму няма. Коратка спынюся на спецыфіцы тэатра, абапіраючыся, зразумела, на сваю гутарку з мастацкім кіраўніком Ларысай Сімаковіч.

Перш за ўсё, «Госціца» — не ансамбль народнай песні і танца, а фальклорны тэатр. Дзеянне на сцэне ўяўляецца як разгортванне старажытнага абраду з характэрнымі для яго элементамі песеннага, харэаграфічнага і драматычнага мастацтва. Навучанне ў «Госціцы» цяжкае, патрабуе ад выканаўцаў майстэрства, уяўлення і натхнення. Адпрацоўваюцца рытуальныя абрадавыя танцы і харэаграфічная тэхніка ў цэлым; спасцігаюцца сэнс, мелодыя і рытміка народнай песні аж да адчування таго, што ў ёй закладзена.

У Гародні «Госціца» паказала веснавыя, жніўныя і калядныя абрады з іх танцамі, песнямі і музыкай. Узнікла «Госціца» гадоў шэсць назад пад эгідай Белдзяржтэлерадыё (каму-каму, як не гэтай магутнай установе адраджаць народнае мастацтва!). Узначалілі тэатр хормайстры Ларыса Сімаковіч, Валянціна Варзіева і рэжысёр Людміла Новік. Быў аб'яўлены дзіцячы конкурс. Дзяцей падбіралі па тэмпераменту, эмацыянальнай рэакцыі, знешніх і музычных даных (голас і слых), пераважна беларускамоўных.

Дзіцячы калектыў доўга не выходзіў «у людзі». Стаўка на хуткі сцэнічны поспех не рабілася, не робіцца і цяпер. Аказалася, што Ларыса Сімаковіч — тыповая адраджэнка, сваю задачу яна акрэсліла лаканічна: вяртанне да народных вытокаў; выхаванне новай, нацыянальна свядомай інтэлігенцыі; прапаганда беларускага мастацтва.

Часам «Госціца» выступае па тэлебачанні, часам дае канцэрты ў розных установах і тэатральных залах. Гурт прымаў удзел у Міжнародным фестывалі «Дзеці Арктыкі» (фінансаваў паездку аргкамітэт фестывалю). Сюды, у Гародню, «Госціца» прыехала за кошт БФК. У дзетак зношаныя строі, стаптаныя лапці... І яшчэ адна праблема: прафесійна падрыхтаваныя члены «Госціцы» («гатовыя» артысты), скончыўшы 10 класаў, павінны развітацца з мастацтвам, бо іх нельга залічыць на работу, ў штат тэатра,— зарплату дзецям у нас не даюць. Яны выступаюць, пакуль не выраслі і могуць хадзіць на рэпетыцыі пасля заняткаў ў школе.

«Госціца» трымаецца на голым энтузіязме дзяцей, іх бацькоў і кіраўнічак. Пры абыякавасці Белдзяржтэлерадыё. Пры абыякавасці нашага грамадства. Скажыце, дык ці патрэбны ўвогуле нам гэты тэатр сёння?!

Я выслухала развагі Ларысы Сімаковіч пра тое, што было б, калі б яна стала мільянерам: пэўна, што для «Госціцы» тады б надышоў «залаты век». На такой мінорнай ноце і закончу свой аповяд пра цудоўнае свята ў старажытнай Гародні, дзе самае яркае выступленне «Госціцы» адбылося, на маю думку, у музеі Максіма Багдановіча.

Ірына КРЭНЬ.

«ПАХОДНЮ» ЗАПАЛІЛІ ВАЙСКОЎЦЫ

Рэспубліканскі друк ужо змясціў паведамленне пра беларусізацыю газеты Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі «Во славу Родины». З першага лістапада вайскоўцы пачалі друкаваць беларускую старонку «Паходня». Рыхтуе яе падпалкоўнік Святаслаў Асіноўскі. Якім жа будзе полымя «Паходні»? Аб гэтым і гутарка нашага карэспандэнта з ваенным журналістам.

— Хачу заўважыць, што, акрамя мяне, вядучым беларускай старонкі ў акруговай газеце з'яўляецца вядомы літаратуразнаўца, старанны і руплівы збіральнік беларускага фальклору Іван Уладзіміравіч Саламевіч.

— Святаслаў Маркавіч, а як увогуле ўзнікла ідэя «Паходні»? Ці проста было зрабіць першы крок?

— Многія беларусы забыліся, што павінны шанаваць роднае слова, родную культуру. І, канешне, такіх людзей шмат у вайсковым асяроддзі. Ды і тым, хто прыехаў з іншых рэспублік, не варта цурацца беларускай мовы і нашай гісторыі! Разважаючы пра гэта, і прыйшлі да рашэння, што нешта трэба рабіць. Першы крок... Які ён — меркаваць чытачу.

— І ўсё ж такі, якім будзе полымя «Паходні»? Як ужо зараз выглядае беларуская старонка?

— Адкрывае «Паходню» рубрыка «З нашае даўніны», якая мае невялікія падраздзелы — «Храналогія» і «Геральдыка». Думаю, што важкасць іх падачы зразумелая. Многія даты беларускай гісторыі ўвогуле невядомы шырокаму колу людзей.

А веды па геральдыцы беларускіх гарадоў?! Гэта ж таксама найвялікшая белая пляма ў нашай адукацыі. Ды і літаратуры ж па геральдыцы амаль што няма. Вядомая кніга Анатоля Цітова на гэтую тэму — сапраўдная бібліяграфічная рэдкасць.

Ёсць у «Паходні» і раздзел «Родные слова». У першым выпуску ў ім змешчаны верш Максіма Багдановіча «Пагоня».

Толькі ў сэрцы трывожным пачую
За Краіну радзімую жах.—
Успомню Вострую Браму Святую
І ваякаў на грозных канях.

Пагадзіцеся, што і небеларуса павінны ўсхваляваць гэтыя радкі. Бо ў іх шчырая, сардэчная мелодыя.

Знойдучца ў кожным выпуску «Паходні» і месца для народных дасціпных жартаў, рэцэптаў знакамітых беларускіх прысмакаў. А значыць, «Паходню» заўважаць не толькі ў хвіліны сур'ёзнага чытання, але і пад час клопатаў на кухні ці адпачынку. І, пагадзіцеся, што слова, якое запала ў памяць неспадзеўкі, болей моцна засядзе, чым тое, што імкнуцца падаць ледзьве не пад прымусам.

Пачаўшы з элементарнага, мы спадзяёмся, што прыйдзе час, калі першыя чытачы «Паходні» ўсур'ёз захопяцца і беларускай мовай, і багацейшай гісторыяй Беларусі. Таму ў полымя «Паходні» будзе і традыцыйнае адценне: інфармацыйна-даведчае. А гэта бібліяграфія слоўнікаў і іншай літаратуры, а таксама пераклад некаторых беларускіх слоў, якія здаюцца найбольш складанымі.

— Вялікае вам дзякуй, Святаслаў Маркавіч, за падрабязнае знаёмства з «Паходняй». Поспехаў вам на беларускай ніве.

Распытваў Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

ДЗЕ ПАХАВАНА МАЦІ МАЛАДАЯ

Маці Максіма Багдановіча Марыя Апанасаўна з мястэчка Ігумен была ўнучкай праваслаўнага святара Восіпа Малевіча. Гэтая акалічнасць і тлумачыць месца пахавання яе перад царквою на старых гродзенскіх могілках па вуліцы Антонава. Яна памерла 4 кастрычніка 1896 года ад скарацечных сухотаў. Прысутнічалі дома яе дзеці,— Максіма бацька пасадзіў у кутку на крэселка, бо ён ранкам пачаў бегаць і смяяцца, а маці зранку стала дрэнна,— бацька прывёў лекара Канстанціна Сямакіна, пасля святара Гродзенскага сабора (гэты сабор знаходзіўся у будынку Касцёла Вітаўта каля цэнтральнага пляца). Былі дома сястра бацькі Марыя і сіротка Дарка... Бацька ва ўспамінах напісаў: «Похоронена она на православном кладбище в Гродно перед церковью, справа от дороги, не доходя немного до могилы с прекрасным памятником с медальоном одного Гродненского головы, фамилии которого я теперь не помню...» (цытую па памяці).

І мы не будзем напамінаць аматарам паэзіі М. Багдановіча гэтае прозвішча, носьбіт якога прыехаў ў Гародню ў паўстанне 1863 года не з сяброўскімі намерамі, а каб выслужыцца і зрабіць кар'еру на горы і болі нашага народа. Але помнік той захаваўся і дапамог нам знайсці магілу Марыі Апанасаўны. Мы яе абклалі грудкамі зялёнай муравы і паставілі крыж з металёваю дошкаю, якую зрабіў Уладзімір Кіслы. Аляксандр Іванавіч Ліпень, Апанас Пятровіч Цыхун і я справілі ціхі абрад памінання за сцяною паўразбуранае царкоўкі святое Марфы. Выпілі гарэлкі, якую мае сябры самі ўтварылі з яблычнага соку...

Пра магілу Маці і гістарычныя могілкі па вуліцы Антонава я пачала пісаць «калектыўныя» лісты ад 1984 года. Яны хадзілі па рэдакцыях і ўстановах, губляліся...

Да слова. Аляксей Канстанцінавіч Каўка, аднёсшы адзін калектыўны ліст па адрасу ў Маскве, мне напісаў на паштоўцы такі верш:

Паперыну ўжо праглынула аконца.
Наўрад ці адтуль усміхнецца нам сонца.
Хутчэй, чынадрал, гневам чорным наліты
Цапных нацкуе на людзей паспалітых...
Глухія канторы да слёз і маленняў.
Ніхто нам ніколі не дасць выбаўлення.

Адзін пісьменнік- бюракрат у часы застою сказаў сваім слухачам так: «Пішэцця, паперка — не карова, але ўрэшце і яна зарыкае...»

Так і з нашымі лістамі. На старых могілках, якія танулі ў смецці, сталі два разы ў год арганізоўваць нядзельнікі, і паціху яны пачысцелі. Пакутліва мы дайшлі да гэтага сціплага помніка з шэрага граніту з крыжам Ефрасінні справа і надпісам «Марыя Апанасаўна Багдановіч-Мякота — маці паэта, 1869—1896», помнік паставілі скульптар Уладзімір Панцялееў і архітэктар Анатоль Капцюг, абодва з Гародні. Якраз гэтым летам кааператыў «Дэкор» адрэстаўраваў царкву на старых могілках, у ёй па суботах, нядзелях і ў святы адбываюцца набажэнствы. Так атрымалася: дзяўчынка з гурту «Госціца» 12 лістапада, калі ўскладалі на магілу кветкі, сказала: «Яна спіць перад Богам... Бог яе забраў на неба...» Над дзвярыма царквыззяе абраз... Так. Яна на небе. Нарадзіла Беларусі вялікага паэта. І ён на небе. Максім Багдановіч — наш некананізаваны святы ...

26 кастрычніка ў царкве і каля магілы святар Ілья з гродзенцамі маліўся ў памяць Марыі Апанасаўны і ўсіх дзядоў, прадзедаў і нашчадкаў Багдановічаў, Мякотаў, Галаванаў і Гапановічаў... за беларускіх літаратараў Івана і Антона Луцкевічаў, за Вацлава Ластоўскага, Янку Купалу, Якуба Коласа, Ларысу Геніюш, Зоську Верас, Пятра Бітэля. Спіс мы з Бяляцкім Алесем і Акуліным Эдуардам, якія прыехалі ад музея паэта ў Менску, падалі даўгі, назвалі ўсіх, каго ўспомнілі. І так паўдня маліліся за вялізную духоўную сям'ю Максіма Багдановіча, успамінаючы тых, хто на небе, жадаючы жыцця нашчадкам. А пасля адбывалася грамадзянская паніхіда. Спяваў хор. І ў наступную нядзелю гарэлі знічкі на гранітным надмагіллі перад царквой. І так будзе. Яна ж спіць перад Богам...

І ціха думаў я: быць можа,
Любоў, палёгшы у трунах,
Перамагла і сцень і жах!'
Спачнеце ж... Вечна на старожу
Амур і сумны і прыгожы.

Так. Гэта паэзія Сына, яго несмяротная душа на старожу магілы маці. І хоць сам ён спіць пад пяцікутнаю зоркай у Ялце, і мы яшчэ не згарэлі ад сораму, што не знайшлі сродкаў і часу, каб паставіць яму на магіле чысты беларускі помнік. Але праху бацькоў аплацілі сыноўскі доўг.

Апошнім снег у вечным змроку тае,
дзе пахавана маці маладая.
Зямля святым барвенкам зацвітае,
дзе пахавана маці маладая.
А чорных птахаў вырай не ўзлятае,
дзе пахавана маці маладая...
І маці Беларусь...
І крыж пахілы.
І дзірванеюць могілкі, магілы...

Не аддавайма магілы пад калёсы і нажы бульдозераў і трактараў — хоць тыя магілы, якія дачакаліся Рэспублікі Беларусь! Прасуючы магілкі, вынішчалі нацыянальную памяць, разбуралі душы, ператваралі людзей ў нелюдзей.

Данута БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА.

На здымку: дзеці з тэатра «Госціца» і паэтэса Данута Бічэль-Загнетава ўскладаюць кветкі на магілу маці паэта Марыі Апанасаўны Багдановіч.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

«Грэшныя думкі на тэму беларускай мовы» — так назваў свой артыкул адзін з таленавіцейшых пісьменнікаў беларускага замежжа — Масей Сяднёў, аўтар шасці кніг паэзіі, двух раманаў, выдадзеных у ЗША і Нямеччыне.

ПЕРШЫ варыянт свайго артыкула Масей Ларывонавіч даслаў мне ў лютым 1990 года. Не паспеў я адказаць на ліст спадара Сяднёва, як паштальён прынёс новы канверт з Амерыкі: «Шлю Вам тут трошкі іншы, лагаднейшы варыянт свайго артыкула».

Я паспрабаваў аддаць артыкул М. Сяднёва ў друк. У рэдакцыях яго чыталі з цікавасцю, але друкаваць не спяшаліся, прапаноўвалі даць ліст пісьменніка ў пераказе. Рэдагаваць М. Сяднёва без яго дазволу ў мяне не паднялася рука.

Леташняй вясной па запрашэнні Васіля Хомчанкі Масей Ларывонавіч упершыню пасля вайны наведаў Беларусь. Сустракаўся з сябрамі, вёў перамовы аб выданні сваіх кніг. У Доме літаратара з вялікім поспехам прайшла яго вечарына. У час нашай сустрэчы я расказаў М. Сяднёву аб прыгодах яго «Грэшных думак...»

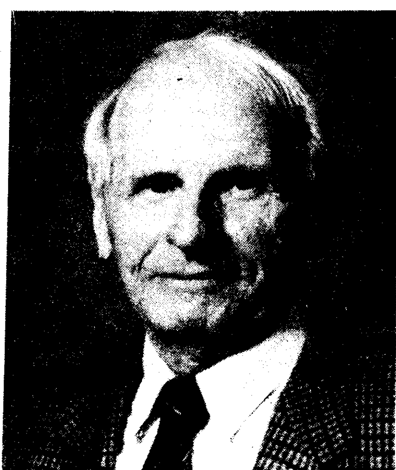
Сёлета да дня нараджэння М. Сяднёва (ён нарадзіўся 1 верасня 1913 г.— Л. П.) я зрабіў яшчэ адну спробу надрукаваць гэты артыкул. Аддаў яго ў новую газету Савета Міністраў Беларусі — «Рэспубліка». Але там думкі пісьменніка палічылі сапраўды грэшнымі, таму артыкул і невялікую прадмову без згоды аўтара скарацілі і непісьменна адрэдагавалі. У такім выглядзе матэрыял пачалі перадрукоўваць з «Рэспублікі» іншыя перыядычныя выданні. Выпраўляючы гэтую недарэчнасць, спадзяюся, што чытачы «Нашага слова» з цікавасцю пазнаёмяцца з поўным артыкулам М. Сяднёва. Нягледзячы на паўтарагадовую даўнасць ён актуальны і сёння.

Леанід ПРАНЧАК.

Артыкул М. Сяднёва друкуецца сучасным правапісам з захаваннем асаблівасцей мовы пісьменніка.

Масей СЯДНЁЎ

«Грэшныя думкі на тэму беларускай мовы»

ЗНІК НОСЬБІТ беларускай мовы — сялянства, а з ім адыходзіць у нябыт і беларускае слова. Беларускае слова жыло, калі сялянства было непісьменным, яно гаварыла на сваёй прыроднай мове. Як толькі яно навучылася «грамаце», яно пачало здраджваць свайму слову на карысць мовы таго ці іншага суседа. (Такая ўжо наша натура). Сённяшняе пакаленне — гэта ўжо нейкае невыразнае пакаленне: ні сяляне, ні інтэлігенты. Гэтае невыразнае пакаленне — ні калгаснікі, ні інтэлігенты — у масе сваёй ужо не гаворыць па-беларуску. Сказаць бы, не толькі не гаворыць, а і не ведае свае мовы. Нават пісьменнікі і тыя ўбыце не гавораць па-беларуску. ~~Піццуць на ёй, а не гавораць.~~ Яна для іх толькі рабочая мова, пабочная, як бы нярадная. Дзіўны феномен, магчымы толькі хіба ў нас, беларусаў. Выходзіць, у нас яшчэ не склалася нацыянальная інтэлігенцыя, нацыянальная інтэлігенцыя ў поўным сэнсе гэтага слова. Інтэлігенцыя, якая не толькі гаварыла б па-беларуску, а і дбала б пра сваё нацыянальнае, задавала б тон. Я не гавару тут пра паасобных, нешматлікіх дзеячоў беларускай культуры, яны ёсць, але яны пакуль што ў загоне і не могуць супрацьстаяць антыбеларускім сілам як вонкавым, гэтак і ў сваім жа, беларускім асяроддзі.

Можа нехта нават падумаць, што беларус не бачыць патрэбы ў сваёй мове, не ўсведамляе ейнай неабходнасці. Ну што ж, ёсць людзі і такіх паглядаў, але гэта ўжо або наўмысная прапаганда, палітыка, або поўнае неразуменне свайго нацыянальнага прызначэння самім жа беларусам. А беларусу ж наканавана быць беларусам, нават каб ён не хацеў ім быць, бо ж — добра ці дрэнна — ён нарадзіўся гэтакім, з'явіўся на свет Божы, і куды б ён ні пайшоў, да каго б ні прыставаў, да якой мовы, да якой культуры ні далучаўся б, ён усё роўна па прыродзе сваёй будзе заставацца — можа нават не ўсведамляючы гэтага — беларусам, а, галоўнае, яго гэтакім будуць лічыць, не зважаючы на ўсе высілкі прыстасавацца. Выхаду тут іншага няма, як толькі заставацца тым, кім ты ёсць. Праўда, беларус любіць, каб яго папхнулі, загадалі, каб беларускую мову нехта ўвёў ва ўжытак дэкрэтна, як гэта было ў дваццатыя гады, падчас гэтак званай беларусізацыі. (Гучыць парадаксальна — беларуса трэба беларусізаваць). Ага, пачалася палітыка беларусізацыі, я загаварыў па-беларуску, пачалася палітыка русіфікацыі, я не пратэставаў, а пачаў дапасоўвацца да гэтай палітыкі, а то і сам уключыўся ў працэс гэтай русіфікацыі. Ды з'яву, якая запанавала сёння ў пытанні беларускай мовы, нельга вытлумачыць толькі палітыкай русіфікацыі, як нам гэтага не хацелася б. Палітыка русіфікацыі, безумоўна, згубная, яна зрабіла сваё, адмаўляць гэтага ніяк нельга, але не прызнаць факту нашай слабасці таксама нельга: мы за сваё не змагаемся, голасу свайго не падаём, баімося — ціхенькія, як бы і не існуем. Але ж мы, халерачка, існуем! Мы ж — хоць тут здохні — беларусы, у нас жа вунь і рэспубліка называецца беларускай. А што мы робім для гэтай беларускасці? Няшмат. Каб не тая славутая, раней сталінская, а цяпер ленінская нацыянальная палітыка, якой урад (хоць фармальна) мусіць прытрымлівацца, магчыма, не было б, па нашай руплівасці, нават і тых беларускіх выданняў, якія мы маем сёння... Прыкладам, пачалі б іх адно па адным зачыняць, я не ведаю, закрычэлі б мы, выказалі б сваю нацыянальную волю ці не. Возьмем такі факт. Тыражы беларускіх выданняў абразліва нізкія. У гэтым вінаваты не толькі «Саюздрук» ці нехта асабіста, а і мы самі. Чаму б нам, скажам, не падпісацца масава на часопісы «Маладосць», «Полымя», «Крыніцу», на газету «ЛіМ», нават на тую ж «Звязду»,— глядзі, як падскочылі б тыражы гэтых выданняў! Гэта было б сведчаннем нашага (ні чыйго, а нашага) клопату пра беларускую мову, культуру. Адно ўжо гэта падняло б наш аўтарытэт як нацыі.

Мы прывыклі каб намі кіравалі, нам загадвалі. Сваёй волі мы не маем ці што? У час перабудовы і галоснасці яе можна было б ужо і выказаць. Дык не — маўчым. Адных толькі гілевічаў і «Тутэйшых» замала — трэба паказаць свой характар усім, узняцца мусіць увесь народ за сваю родную мову, за сваю школу.

Пасіўнымі застаюцца ў масе сваёй пісьменнікі, якія мусілі б нават з увагі на сваю прафесію выступіць у абарону свае мовы, свае культуры. Пытанне беларускай мовы стаіць пагрозліва проста: або мы будзем карыстацца ёю — і яна выжыве, або мы занядбаем яе — і яна знікне. Мова, на якой не гаворыць народ — не мова. Народ, які зракаецца сваёй мовы — не народ. Народ, які свядомы самога сябе, не цураецца свае мовы нават і пры самых цяжкіх умовах. Песімістычна? — Не — праўдзіва.

1989 г.

Публікацыя Л. ПРАНЧАКА.

Беларускае замежжа

№ 8 1991

Для восьмага нумара часопіса «Полацак» характэрная адна асаблівасць. Ён цалкам прысвечаны слаўнай полацкай зямлі. Шэраг матэрыялаў адлюстроўвае тыя ці іншыя векапомныя падзеі з гісторыі старажытнай Полаччыны.

Пад рубрыкай «Наша гісторыя» змешчаны артыкул Г. Штыхава «Полацкія крывічы», які расказвае пра даследаванні курганоў полацкіх і смаленскіх крывічоў выдатным беларускім археолагам А. Ляўданскім (расстраляны ў 1937 годзе органамі НКУС), пра асаблівасці працэсу фарміравання крывічоў.

Пра тое, як праходзіў працэс станаўлення, адстойвання незалежнасці, усталявання не толькі знешніх, але і ўнутраных сацыяльна-эканамічных і культурных сувязяў полацкага княства ў XI стагоддзі чытач даведаецца з артыкула «Полацкае княства ў XI стагоддзі», напісанага археолагам Сяргеем Тарасавым.

Шырокаму колу чытачоў адрасаваны артыкулы Міхася Белямука «Эмблема на шчыце герба «Пагоня» — пра паходжанне выявы конніка і крыжа на эмблеме «Пагоні» і Васіля Пуцко «Аб іконе Багамацеры Эфескай» — пра старажытны абраз, які быў дасланы з Канстанцінопаля ў Полацак як падарунак прападобнай Ефрасінні Полацкай.

Пад рубрыкай «Памяць зямлі» часопіс працягвае публікаваць лісты Міколы Ермаловіча да Міхася Белямука і ўспаміны Яўгена Ціхановіча. У артыкуле Ларысы Касцюкавец «Полацкі сшытак» ідзе гаворка пра славуты музычны рукапіс, які ў 1956 г. трапіў у бібліятэку Ягелонскага універсітэта, што ў Кракаве — каштоўны помнік беларуска-польскай музычнай культуры XVI—XVII стагоддзяў.

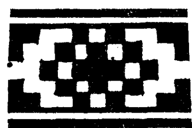
Ілюстрацыі часопіса таксама тэматычна звязаныя з Полаччынай. Сярод іх выявы Спаса-Ефрасіннеўскай царквы, прападобнай Ефрасінні Полацкай, знакамітага Сафійскага Сабора.

Часопіс падае літаратурны партрэт вядомага беларускага паэта на эміграцыі Янкі Юхнаўца і прапануе чытачам некалькі яго вершаў. Друкуецца таксама падборка вершаў Масея Сяднёва з цыкла «Біблейска-гіранічныя вершы» і заканчэнне нарыса Святланы Белай «Максімава Яраслаўя».

Напрыканцы, пад рубрыкай «З жыцця эміграцыі», змешчаны нататкі пра XXIV Кангрэс Беларуска-амерыканскага Задзіночання (БАЗа), гадавы сход Кліўлендскага аддзела БАЗа, інфармацыя пра падрыхтоўку беларусаў Чыкага да свята, прысвечанага юбілею Максіма Багдановіча, якое мелася адбыцца 20 кастрычніка гэтага года.

Л. БАРШЧЭЎСКАЯ.

МОЙ РОДНЫ КУТ

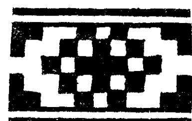
Мой родны кут, як ты мне мілы!..
Забыць цябе не маю сілы!
Не раз, утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.

Я. КОЛАС.

НА ЗДЫМКУ: дом у Альбуці, дзе ў 1890—1902 гадах жыў Я. Колас.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ. (БЕЛТА).

Лякарня чараўніцы Потахі

БЯРОЗА. Маладое лісце збіраюць вясной, звычайна ў маі, сушаць у цені, пупышкі збіраюць ранняй вясной, калі яны яшчэ не распусціліся і ліпкія ад смалістых рэчываў. Пупышкі, якія сабраны зімой, лічаць у народзе малаэфектыўнымі. Для нарыхтоўкі пупышак звычайна зразаюць маладыя галінкі, звязваюць іх у мяккія снопікі, сушаць на гарышчах ці нават у печах (напрыклад, пасля выпечкі хлеба) і затым пупышкі абіраюць з галінак ці проста аббіваюць. Сок збіраюць ранняй вясной, надразаючы дрэвы і ўстаўляючы трубкі або іншыя прыстасаванні для стоку.

З бярозавых пупышак рыхтуюць спіртавую настойку. Бяруць 30 г і болей пупышак прыкладна на 1 л 70° спірту. Гэту настойку прымаюць 3 разы на дзень па 15—20 кропель на лыжцы вады пры язве страўніка, пры нястраўнасці, розных болях у страўніку, а таксама пры вадзянцы (якая ўзнікла ад запалення нырак), пры ўсякіх іншых відах нырачных пакут, пры хваробах скуры, мачавога пузыра.

Ужываюць таксама адвар з бярозавых пупышак: 5—10 г на 1 шклянку вады і п'юць па 3 шклянкі на дзень у тых жа выпадках, як і настойку.

Калі няма пупышак, то з такім жа поспехам ужываюць адвар ці напар маладога лісця: 10 г на 1 шклянку вады. Лічыцца, што ўсе бярозавыя часткі (пупышкі, лісце, сок) маюць уласцівасць добра ўздзейнічаць на абмен матэрыі, выводзіць з арганізма ўсялякі баласт. Бярозавік лічыцца мачагонным сродкам.

Калі няма пад рукой ні пупышак, ні лісця, ні соку, напрыклад, зімой, ужываюць адвар з маладых галінак. Такі адвар п'юць таксама пры вадзянцы, запаленні нырак, мачавога пузыра і пры камянях гэтых органаў.

ВАСІЛЁК СІНІ, АБО ПАСЯЎНЫ. Ужываюць пялёсткі васількоў у дозе 1 чайная лыжка на 1 шклянку кіпетню, настойваюць мінут 30. Працэджваюць, п'юць па 1/3 ці па 1/2 шклянкі 2—3 разы на дзень. Гэты напар прымаюць пры хваробе нырак і мачавога пузыра (запаленне нырак і мачавога пузыра, а таксама яго спазмах і катары). Аўтар падкрэслівае асабліва супрацьспазматычныя ўласцівасці васількоў.

Пры затрымцы мачы ў выніку запалення мочапалавых органаў ужываюць гарачы адвар з наступнай сумесі траў: пялёсткі васількоў — 10 г, кораня бузіны травяністай — 15 г, рыльцаў кукурузы — 10 г, лісця талакнянкі — 15 г, травы хвашчу — 5 г, травы грыжніку — 10 г і бярозавых пупышак — 15 г. Усё змешваюць, рыхтуюць адвар і выпіваюць за дзень за 5 разоў.

Беларускае Адраджэнне ў святле друку

Заява апазіцыі БНФ

У «Народнай газеце» надрукавана Заява дэпутатаў Апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце Рэспублікі Беларусь. У Заяве дадзена ацэнка дзейнасці Вярхоўнага Савета Беларусі, «які зросся з пракамуністычным урадам В. Кебіча і трапіў пад уплыў саўмінаўскай наменклатуры». Выказана патрабаванне стварыць новы ўрад — народнага даверу, які змог бы патрабаваць «неадкладнага прыняцця новага дэмакратычнага закона аб выбарах» у прафесійны беларускі парламент.

Дэпутаты Апазіцыі абгрунтоўваюць неабходнасць праводзіць палітыкі незалежнай еўрапейскай краіны, захавання тавараага рынку і эканомікі ад разбурэння, увядзення сваёй валюты — беларускага талера, а на пераходны перыяд — купонаў. «Нам трэба пазбягаць усялякіх саюзаў і супольнасцяў,— гаворыцца ў Заяве,— што вядуць да рэанімацыі СССР».

«БЕЛАРУСКАЯ МОВА І ЛІТАРАТУРА Ў ШКОЛЕ»

Адзінаццаты нумар часопіса *«Беларуская мова і літаратура ў школе»* адкрываецца фотаздымкам Міхася Чарота на вокладцы. Да 95-годдзя паэта складанага лёсу мы змяшчаем таксама філалагічны матэрыял «У сэрца я паранены, вольны птах падстрэлены...», метадычную распрацоўку «Жыццё і трагедыя Міхася Чарота». Аналізу творчасці паэта, які раней замоўчваўся, прысвечаны артыкул «Дар Алеся Гаруна».

Штонумар часопіс паглыбляе нашы веды пра жыццё і творчасць Максіма Багдановіча. На гэты раз змяшчаем нататкі «З жыццяпісу Максіма Багдановіча», артыкул «З роду Страцімавых...»

Шмат паэтычных імёнаў гучыць у распрацоўцы ўрока пад назвай «Агні кахання — вечныя агні».

Сярод матэрыялаў, якія могуць зацікавіць шырокага чытача, адзначу яшчэ публікацыю вядомага верша Максіма Багдановіча «Пагоня» з падрабязным літаратурным разборам і варыянтамі мелодый, на якія ён спяваецца, а таксама інтэрв'ю з 60-гадовым юбілярам Анатолем Вярцінскім.

Іван ЖДАНОВІЧ, супрацоўнік рэдакцыі часопіса.

Падручнікі

Выдадзена ў Канадзе

Нядаўна мне пашчасціла пазнаёміцца з вельмі цікавым выданнем: «В. Пашкевіч. Фандамэнтал Беларашн. Беларуская мова». Таронта, 1974, 1978. Гэта двухтомны падручнік беларускай мовы на базе англійскай, у аснове якога — граматыка Браніслава Тарашкевіча. Аўтар «Беларускай мовы» спадарыня Валянціна Пашкевіч жыве ў Канадзе.

Рэцэнзаванне, навуковы аналіз падручніка — справа спецыялістаў. Я ж толькі паспрабую падзяліцца сваімі ўражаннямі і меркаваннямі аб гэтым цікавым дапаможніку для навучання роднай мове беларускіх дзетак на чужыне.

Найперш адзначу логіку і стройнасць будовы падручніка. Ён складаецца з дзвюх кніг. Першая кніга мае тры раздзелы, другая — два. У I — IV раздзелах па шэсць частак — кругоў: пяць кругоў — новы навучальны матэрыял, шосты — паўтарэнне. У апошнім, пятым раздзеле — толькі новы навучальны матэрыял, далей падаюцца граматычныя табліцы. У канцы кожнай кнігі змешчаны беларуска-англійскі і англійска-беларускі слоўнікі.

Кожны круг аб'ядноўвае ўступны тэкст для чытання ці гутарку, граматычныя правілы, практыкаванні, тэксты для чытання, пераказу, разважанняў, завучвання на памяць. Да тэкстаў далучаны слоўнічкі. Граматычны матэрыял групуецца ў своеасаблівыя блокі, у якіх пададзены фанетычныя і марфалагічныя правілы, звесткі аб правільным ужыванні слоў, будове сказаў, знаках прыпынку. Да прыкладу, у другім крузе змешчаны наступныя правілы (цытую па падручніку, захоўваючы яго правапіс): «Склады. Падзел на склады. Пытальныя займеннікі х т о? ш т о? Пытанні й адказы. Злучнікі *і (й), а, ды.* Цяперашні час дзеяслова *быць*. Гэта, вось, тут і там». Круг 17: «Родны склон назоўнікаў, множны лік. Вінавальны склон назоўнікаў, множны лік. Родны склон множнага ліку з лічэбнікамі 5—20. Родны склон множнага ліку пасьля: *шмат, мала, паміж.* Беглыя галосныя *о, ё* або *а, е.* Творны склон назоўнікаў множнага ліку». Круг 29: «Даты. Выразы веку. Выразы часу. Прошлы час дзеяслова з злучнікам *каб.* Знакі прыпынку па-беларуску. Важнейшыя выпадкі, калі трэба ставіць коску». Такую інтэграванасць граматычнага матэрыялу назіраем у кожным крузе падручніка.

Практыкаванні, разнастайныя па форме, змесце, мэтах, выдатна «працуюць» не толькі на выкананне канкрэтных граматычных заданняў, але і на пашырэнне слоўнікавага запасу вучняў і іх кругагляду. Тут мноства беларускіх народных выслоўяў, прыказак, загадак, вершаў, ёсць цікавыя казкі і апавяданні. І што вельмі важна пры навучанні роднай мове — усе практыкаванні аб'ядналы патрыятычнай ідэяй. Найбольш гэта датычыць тэкстаў для чытання. Ужо на пачатку курса, сярод невялікіх замалёвак пра сям'ю, школу, сяброўства, горад, навакольную прыроду і да т. п.— кароценькія, дасціпныя і вельмі ж беларускія па духу загадкі, вершыкі, пацешкі В. Віткі, А. Дзеружынскага, І. Муравейкі. Пачынаючы з дванаццатага круга, аўтар знаёміць вучняў з такімі жамчужынамі беларускай паэзіі, як «Месяцы года» П. Панчанкі, «Куцця ў лесе» Н. Арсеньевай, «Спі, Алёнка» Л. Геніюш, «Пагоня» М. Багдановіча, «Наша Беларусь» і «Каб я князем быў» Я. Купалы, «Вялікдзень» з «Новай зямлі» Я. Коласа. А побач з такімі звыклымі ў чытанках апавяданнямі, як «Страшнае спатканне» Я. Коласа ці «На крызе» Я. Маўра бачым паэтычна-шчымлівую навелу У. Караткевіча «Сіняя-сіняя...» У другой кнізе падручніка ёсць тэксты для чытання пра Навагрудак — першую сталіцу Вялікага Княства Літоўскага, пра беларускія рэкі, беларускую нафту, пра творчы подзвіг Францішка Багушэвіча і асветніцкую дзейнасць Ф. Скарыны...

Патрыятычнае гучанне падручніка ўзмацняе ілюстрацыйны матэрыял. Маю на ўвазе копіі фатаграфій (назвы падаю ў прыблізным перакладзе з англійскай мовы): «Вільня. Вострая Брама — помнік XVI стагоддзя»; «Паэтка Наталля Арсеньева з групай удзельнікаў самадзейнасці на свяце Незалежнасці 25 сакавіка 1971 г. у Таронта»; «На тыдзень Беларусі ля ратушы ў Таронта лунае беларускі бел-чырвона-белы сцяг»; «Полацак. Сабор і царква св. Ефрасінні, каля 1161 г.»; «Руіны Навагрудскага замка», «Нафтавая свідравіна і нафтаперапрацоўчы завод у Рэчыцы»; «Возера Нарач»; «Выстава старажытнай беларускай кнігі ў Публічнай бібліятэцы ў Нью-Йорку. 1967 г.». Усе прыведзеныя вышэй прыклады пераконваюць у тым, што падручнік, які тут разглядаецца, не толькі навучае роднай мове. Гэта патрыятычная кніга, своеасаблівы ўводзіны ў беларусазнаўства.

І яшчэ адна згадка. Спадарыня Валянціна Пашкевіч зазначае ў прадмове: «Гэты падручнік беларускае мовы выдаецца за грошы беларускага грамадства ды з канадыйскай дапамогай ад імя дзяржаўнага сакратара Канады...» Думаю, у нас нягледзячы нават на сённяшнія эканамічныя хібы, магчымасцей для неадкладнага выдання добрых беларускамоўных падручнікаў куды больш. Тут сваю ролю арганізатара і натхняльніка працэсу Адраджэння павінна больш рашуча выканаць і рэспубліканскае Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны.

Рагнеда АЛЯХНОВІЧ. г. Менск.

У РЭДАКЦЫЙНЫ ФОНД «НАШАГА СЛОВА» АХВЯРАВАЛІ

ШВЕДЗЮК Міхаіл (інжынер з Англіі) — 50 фунтаў стэрлінгаў.

САНЬКО Зміцер (г. Менск).

ШНІП Віктар (г. Менск).

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

Рэдактар Эрнэст Ялугін.

Сябры калегіі: Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Ніл Гілевіч, Уладзімір Дамашэвіч, Алесь Камароўскі, Анатоль Клышка, Алег Куліцкі, Уладзімір Ламека, Уладзімір Содаль, Алесь Траяноўскі, Генадзь Тумаш, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Міхась Шаўркін.

Адказны сакратар Анатоль Сілянкоў.

Наш адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13.
Тэлефон рэдакцыі: 33-17-83.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара неабавязкова можа адпавядаць меркаванню рэдакцыі.

Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

МВПА імя Якуба Коласа. Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка».
Наклад 5.058 паасобнікі. Зак. 2469. Індэкс 74975.